

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' חיי שרה תשע"ט

פיצוי חנות לניקוי יבש עבור חליפה חדשה שנרכשה בטעות

מעשה שהיי בראובן שמסר חליפתו של שבת לניקוי יבש, ושמעון שהוא בעל המכבסה הבטיח לו שתהיה מוכנה ביום חמישי. כשראובן הגיע ביום חמישי, שמעון חיפש את החליפה, ואחר זמן רב של חיפושים, התנצל לראובן שכנראה החליפה נאבדה משום שהיי בלגן בחנות באותו שבוע. ראובן לא ידע מה יעשה בשבת בלי חליפת שבת (ה"חליפה" שלו של יום חול, אינה בדיוק חליפה משום שהמכנסיים והזיקט אינם אותו צבע), ושמעון אמר לראובן, "אני מבין אותך, אבל אין לי מה לעשות, ובכל זאת מאחר וכתוב על הקבלה שבמקרה של אובדן אני מתחייב לשלם עד פי עשר ממחיר של הניקוי, לך תברר כמה חליפה חדשה עולה, ותחזור אלי". בדלית ברירה ראובן בירר בחנות, בה החליפות כבר בדוקות משעטנו, כמה חליפה עולה, ואמרו לו בסביבות 500 ש"ח (המחיר בחנות הזה הוא זול במיוחד משום שיש תנאי שאין החזרות). כשחזר לשמעון כדי לקבל 500 ש"ח ממנו, טען שמעון שגם אם אני שומר שכר והזקתי לך ונתחייבתי לשלם לך, אבל החליפה שלך לא היתה חדשה, ולכן לא מגיע לך תשלום עבור חליפה חדשה. אחרי קצת מו"מ הסכימו שהיתה שווה לא יותר משלש מאות ש"ח, ולכן שמעון בעל החנות אמר לראובן שיקנה חליפה, וכשיביא לו קבלה יתן לו 300 ש"ח. ראובן קנה חליפה, ולבשה בשבת, וביום ראשון הוא חזר לשמעון עם הקבלה של 500 ש"ח ששילם עבור החליפה שקנה, ודרש 300 ש"ח כפי שסוכם ביניהם, אבל שמעון אמר לו "יש לי הפתעה עבורך, מצאתי את החליפה שלך והנה היא, הרי שלך לפניך".

האם שומר יכול להחזיר הפקדון שמצא אחרי שכבר שילם למפקיד ולתבוע החזר הכסף ששילם

שנינו בב"מ (לי"ה). ההוא גברא דאפקיד כפי (פרש"י נזמים) גביה חבריה, אמר ליה הב לי כיפאי, אמר ליה לא ידענא היכא אותבינהו, אתא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה כל לא ידענא פשיעותא היא (הריטב"א פ"י שהפשיעה היא עצם הנחת הפקדון במקום שהוא עלול לשכוח ממנו ולא יוכל להחזירו לידי המפקיד, והנתיבות ס"י רצ"א סק"י"ד כ' שנחשב כמזיק גמור, ולכן אפילו אם לא נתחייב בשמירה, אם הטמין נכסי חבירו ואינו זוכר היכן הטמין, חייב מדין מזיק), זיל שלים. לא שילם, אזל רב נחמן אגביה לאפדניה מיניה. לסוף אישתכח כיפי ואייקור (פרש"י יתר על הדמים שפרע לבעלים), אמר רב נחמן הדרי כיפי למרייהו, והדרא אפדנא למרה (ע' ריטב"א שגם צריך לשלם לו דמי שכירות על הזמן שגר בארמון, ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת יו"ד ס"י ע"ה סק"ה הסביר שהגמ' לא הביאה פרט זה, משום שהוא פשוט).

לפ"ז בנד"ד כאשר שמעון בעל הניקוי יבש מצא את החליפה, יכול לומר לראובן שמחזיר לו את החליפה, וממילא פטור מלשלם לו, משום שמבואר בהאי סוגי שאפילו אם שילם לו כבר, יכול לדרוש הכסף בחזרה כשמחזיר לו את החליפה, וא"כ כש"כ שאם עדיין לא שילם לו, אינו צריך לשלם לו. והנה כל זה הוא רק מדין חיובי תשלום בהיותו שומר, אבל ראובן יש לו תביעה אחרת על שמעון, שהוציא מעות על פיו.

בדו"ד בין ראובן ושמעון, טען ראובן שהוצאתי מעות על פיך, דהרי אמרת לי לקנות חליפה חדשה, אבל שמעון טען, הרי לפי המ"ב אתה צריך בגד לשבת, ובגד ליו"ט שהוא יותר יפה משל שבת (ס"י תקכ"ט ס"א ומ"ב סק"י"ב), ובגדי חוה"מ שהם יותר חשובים מבגדי חול אבל פחותים מבגדי יו"ט, ואינם

בגדי שבת (סי' תק"ל מ"ב סק"א ושעה"צ סק"ד), ו"א שגם ר"ח וחנוכה ופורים צריכים בגדים מיוחדים (עי' כה"ח סי' תי"ט סק"ו), אבל ראובן טען שכי' מפורש במ"ב שכל זה הוא רק אם ידו משגת, ולמעשה אין ידו משגת.

הוציא מעות על פיו חייב משום גרמי

והנה עיקר טענת ראובן היא, שהוציא מעות על פיו של שמעון שאמר לו ללכת לקנות חליפה. מקור האי דינא הוא ברמ"א (חוי"מ סי' י"ד ס"ה) בשם המרדכי בסנהדרין (סי' תש"ז), מי שאמר לחבירו שילכו לדון במקום אחר, ואמר לו לך ואני אבוא אחרך, והלך והשני לא הלך אחריו, צריך לשלם לזה שהלך כל יציאותיו, והסבירו שם הגר"א ועוד אחרונים דהיינו משום גרמי, משום שחבירו התובע הלך ע"פ דיבורו, והפסיד הוצאות הדרך בחנם.

תביעת תשלום עבור הוצאות כשקבעו מקום לחתונה ואחד מהצדדים לא הגיע

הפתי"ש (חוי"מ סי' י"ד סקט"ו) הביא שבשו"ת חוות יאיר (סי' קס"ח) למד מדין זה, שאם שני מחותנים סיכמו ביניהם מועד ומקום החתונה, והסכימו שילכו למקום פלוני, ולבסוף המחותן השני לא הגיע, והמחותן הראשון הי' לו הפסדים של כל ההוצאות שהוציא על החתונה. אם אין לו טענת אונס, חייב לשלם לו עבור ההיזק, ולכאורה היינו גם משום גרמי שהוציא הוצאות על פיו.

מלוח שאמר ללוח להכין שטר הלואה והתחרט ואינו רוצה להלוות לו

כ' הסמ"ע (חוי"מ סי' ל"ט סקמ"ו) בשם הלבוש, שאם המלוח אמר ללוח שיכין שטר חוב לצורך ההלואה, ואח"כ התחרט ואינו רוצה להלוות לו, אע"פ שזכותו לחזור בו, מ"מ חייב לשלם ללוח הוצאות השטר חוב מדין גרמי.

ביקש מאומן לעשות לו חפץ וחזר בו

וכן נפסק בשו"ע (חוי"מ סי' של"ג ס"ח), אמר לאומן עשה דבר פלוני ואקננו ממך, ואח"כ חזר בו ואינו רוצה לקחתו, והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד חייב, ומקורו בשו"ת הרא"ש (כלל ק"ד סי' ו'), והסביר שם שלא רצה לקחתו משום שכבר קנה אותו מאחר, ופסק שחייב לפרוע לאומן כל הפסדו משום דינא דגרמי, מידי דהוה אהלכו חמרין ולא מצאו תבואה, פועלים ומצאו שדה לחה, נותן להם שכרם משלם (ב"מ ע"ו): שעל ידו הפסידו מלאכת היום, והכא נמי, ע"פ דיבורו הפסיד (הגם שבהני דוגמאות שהרא"ש הביא, כשהלכו לעבוד, הרי חייב לשלם להם מדין שכירות פועלים, אבל ע' ברא"ש ב"מ פ"ו סי' ב' שחייב משום גרמי, וכי' דיש נ"מ לדינא בין אם החיוב הוא משום שכירות פועלים או משום גרמי, אבל בנד"ד נקט השו"ת הרא"ש שחייב משום גרמי). ויש להעיר דהתם התשלום שלו הוא רק כפועל בטל, משא"כ כששכר האומן לעשות לו דבר מסויים, חייב לשלם לו כל הפסדו, ובכל זאת בשו"ת הרא"ש דימה שניהם זל"ז, דהרי באומן הוא עשה המלאכה, ולכן בדין שיקבל כל שכרו שיווי הכלי שעשה.

קושיית הנתיבות והחזו"א על הרא"ש שמחייב משום גרמי ולא משום שכירות פועלים

אמנם הנתיבות (סי' של"ג סקט"ו) וחזו"א (ב"ק סי' כ"ג סקל"ה) הקשו על הרא"ש, למה חייב רק משום דינא דגרמי ואינו חייב אלא משום שנפסד אותו דבר, דתיפו"ל דאפילו אם אינו נפסד ג"כ ליתחייב כיון ששכרו לעשות מלאכה ועשאה, וממילא חייב בתשלומין כעין המבואר בשו"ע (חוי"מ סי' של"ו ס"ב) השוכר את הפועל לעשות בשלו או בשל הפקר, אינו יכול לומר לו אח"כ טול מה שעשית בשכרך, והיינו טעמא משום שהוא שכרו וחייב לשלם שכירותו, ויש עוד נ"מ, דאם הוא תשלום שכירות שייך לעבור על כל תלין, משא"כ אם משלם לו מדין גרמי, ועוד נ"מ דבשכירות אם אין לבעה"ב זוזי, חייב לטרוח ולמכור מנכסיו כדי לשלם (עי' ש"ך סי' של"ו סק"ד), משא"כ בחוב של גרמי שאינו חייב לעשות כן, ועוד נ"מ שאם בעה"ב מת ר"ל, הפועל גובה תשלום עבודתו מן היורשים, משא"כ בגרמי.

עכ"פ בנד"ד ראובן תובע משמעון שלא היי קונה חליפה חדשה בלי ציווי של שמעון, וכיון שהוציא מעות על פיו, הוא תובע ממנו שישלם לו 300 ש"ח כפי שסוכם ביניהם, ואע"פ שיש לו חליפה חדשה, ראובן טוען שאין לו שום צורך בה אחרי שמצאו את החליפה הישנה, ואדרבה בגלל שמעון הוצרך להוסיף עוד 200 ש"ח מדלילה.

ספיקת הגרי"ל דיסקין זצ"ל במי שאמר לחבירו לקנות חפץ מסויים

בשו"ת מהרי"ל דיסקין (פסקים סי' רל"ב) הסתפק במי שאמר לחבירו, קנה לך חפץ זה ואני אתן לך כך וכך, והלך וקנה, האם נתחייב לשלם, דאי אמר לו קנה אותו ביוקר וכן עשה, בודאי חייב משום גרמי, אבל כשקנה בשוה, מי מצי אמר ליה מאי אפסדתיך, או שמא מצי א"ל לא היה רצוני לסחור בזה. לפי דבריו, גם בנד"ד יש להסתפק, דמצד אחד בעל החנות אמר לו לקנות חליפה והוא יתן לו כסף עבורה, ואע"פ שיכול לטעון "מאי אפסדתיך", מ"מ הלוקח טוען שלא היה קונה עוד חליפה אם היה יודע שהחליפה שלו לא נאבדה, ולכאורה לפי דבריו, מחמת ספק אי אפשר לחייב בעל החנות לשלם.

תביעת שותפים על סוחר שהבטיח לשכור אותם לעבודה אם ישקיעו כסף לקנות מכונות חדשות

בשו"ת זקן אהרן (ח"א סי' קט"ו) נשאל משני שותפים שיש להם מכונה לנסר עצים, והם תבעו את ראובן שהוא סוחר בעצי יער, ולדבריהם הבטיח להם שאם ישדרגו את מכונת הניסור שלהם, יתן להם הרבה עצים לנסר, "והלואי שישפיקו לחתוך כל העצים שיתן להם", ואמנם יעלה להם הרבה כסף להחליף המכונה הקיימת, אבל היות ויש לו כ"כ הרבה עצים, לא יוכלו לעשות העבודה במצב הנוכחי, והוא גם הבטיח לתת להם דמי קדימה, ועל סמך זה נגשו לעשות כל ההכנות, והשקיעו בעסק יותר מארבעת אלפים דולר (שהיה הרבה כסף בזמן השאלה - בשנת תרפ"ט), אבל ראובן חזר בו וקנה מכונת ניסור לעצמו, וממילא אינו נותן להם כל העצים שהבטיח להם, ולכן תובעים ממנו ההיזק שגרם להם להוציא כ"כ הרבה כסף.

מאיך גיסא ראובן הכחיש את כל התביעה, ואמר שלא הבטיח להם, אלא הם באו אליו מיוזמת עצמם ושאלוהו, כיון שרוצים להגדיל את העסק, האם יש לו מספיק עצים לנסר שיצדיק את ההשקעה שלהם, וענה להם שאינו יכול להבטיח להם כיון שאינו תלוי בו אלא בדרישת הסוחרים שקונים ממנו, ורק אמר שאם יהיה לו עבודה יתן להם, והשואל רצה לחייב את ראובן מדינא דגרמי שהם הוציאו הוצאות על פיו, כמו בבעלי דינים שאמר לך ואבוא אחריך, וכמו האומר לאומן עשה לי כלי ואקנה ממך, וחזר בו, וכמו המראה דינו לשלחני ונמצא רע דחייב.

כשהוציא מעות על פיו אין המזיק חייב לשלם אם ממון הניזק לא הלך לאיבוד

אבל הג"ר אהרן וואלקין זצ"ל דחה טענת השואל וכי' לו, שלא רק שאין כאן דינא דגרמי, אלא גם אין כאן גרמא (פ"י וממילא א"א לחייבו לשלם כלל, הגם שאם היה חייב מדין גרמא היה חייב לשלם בדיני שמים, וכי' המאירי בב"ק נ"ו: דנ"מ שאם חייב לשלם בדיני שמים, הוא פסול לעדות מדרבנן, ואמנם בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ד' ח"א סי' ס"א האריך בדברי המאירי, וכי' שהוא דבר חדש שלא הוזכר כלל בשו"ע חו"מ סי' ל"ד, אבל אחרי שנו"נ באריכות, הסכים להלכה לחידושו של המאירי), משום שמזיק הוא רק כשמזיק גוף הממון, והממון הולך לאיבוד, וכמו"כ בהוציא מעות על פיו שהמעות הלכו לאיבוד על ידו, משא"כ בנד"ד שמכונת הניסור לא הלך לאיבוד, אלא אדרבה הוא השביח את העסק, דכל מי שהיי רוצה להגדיל את העסק היי משקיע סכום כסף כזה, ומה שטענו שהם עניים ואין בכחם להשקיע כ"כ הרבה כסף, ולפי העבודה שהיי להם, היי מספיק המכונה הישנה, בכל זאת אין זה מגדיר ראובן כמזיק, משום שבעצם יש שבח כשיעור שהשקיעו, וא"א לומר שהכסף שהוציאו על פיו (לטענתם) הלך לאיבוד.

ושמעתי דלכאורה יש להביא קצת ראייה ליסוד זה של הזקן אהרן מהמ"א בהל' פסח. כי בשו"ע שם (סי' תל"ז סי"ג) המשכיר בית לחבירו בחזקת בדוק ונמצא שאינו בדוק, על השוכר לבדוק ואינו מקח

טעות, ואפילו במקום שבדקים בשכר, שהרי מצוה הוא עושה, אבל הרמ"א הביא די"א שצריך להחזיר לו שכר הבדיקה הואיל והתנה בהדיא שיהיה בדוק. הרמ"א (שם סק"ו) הסביר שיטת הרמ"א, דאע"ג דקיי"ל דניחא ליה דליעביד מצוה בממוניה, היינו דווקא כשאין בזה חסרון כיס (כמבואר ברמ"א בהל' ציצית סי' י"ד ס"ד שאסור ללמוד מספרי חבירו בלי רשותו שמא יקרע אותם), והק' מהרמ"א בהל' מזוזה (יו"ד סי' רצ"א ס"ב) שפסק שאם שכר בית בחזקת שיש לו מזוזה ואין לו מזוזה, לא הוי מקח טעות אע"פ שהתנה ששוכרו בחזקת שיש לו מזוזה, ושם לא כ' שצריך להחזיר לו הדמים כמש"כ בהל' פסח, ותי' הרמ"א דבמזוזה אין שם חסרון כיס משום שהמזוזה בעצמה שוה הדמים שנתן בעדה. לפ"ז י"ל דגם לגבי חיוב תשלומי גרמי כשחבירו הוציא מעות על פיו, היינו דווקא כשחבירו הוציא המעות והם הלכו לאיבוד, כגון שהלך לב"ד בעיר אחרת בחנם, או שנסע למקום אחר כדי להתחתן והצד השני לא הגיעו, אבל כאשר הוציא מעות ע"פ חבירו וקנה חפץ, הרי מה שקנה נשאר בידו, ובכה"ג אין זה נחשב כהפסד שחבירו יצטרך לשלם לו מדין גרמי.

תשלום עבור עצה שאינה הוגנת

אמנם אפשר יש מקום לחייב את ראובן משום שנתן להם עצה שאינה הוגנת, לקנות מכונה כשאינו לפי כחם ומצב כספם, אבל יש לדחות, לא מיבעיא דמבואר ברמ"א (ח"מ סי' שפ"ו ס"ג) שהנותן עצה רעה הוא רק גרמא ולא גרמי, אלא גם לפי טענתם אינו אפילו גרמא, דהלא זה ברור שמראש לא עלתה על דעתו של ראובן לקנות מכונת ניסור לעצמו, משום שאם היתה לו מחשבה כזו, בודאי לא הי' מיעץ להם שיגדילו וישביחו את המכונה שלהם, משום שאח"כ הוא בעצמו יפסיד מזה, ולכן אגן סהדי שבשעה שדיבר אתם, לא חשב כלל לקנות מכונה לעצמו, וא"כ נתן להם עצה הוגנת, ומה שאח"כ החליט לקנות מכונת ניסור לעצמו, א"א לחייבו מדין מזיק, דגם במזיק גמור אינו חייב אלא על היזק שבא בשעת עשייתו, ולא במה שנתקלקל משך הזמן.

ועוד א"א לחייבו על מה שלטענתם הבטיח להם שיביא להם עבודה לנסר את העצים שלו, דהרי לא היה קנין ע"ז, וגם לא התחייב דבר ידוע, ולכמה זמן מתחייב להם, ולכן אפילו לפי טענתם, אינו אלא פיטומי מילי בעלמא.

נ"מ בחיובי גרמי בין אם כוונתו להזיק או שעשה כן להנאת עצמו

אח"כ המשיך הזקן אהרן בתשובתו לדחות הראיות של השואל שיש כאן נידון של גרמי, והקשה על דינו של הרמ"א (ח"מ סי' י"ד ס"ה) בשם המרדכי שפסק שאם סיכם לבא לב"ד בעיר אחרת ולא הגיע, שצריך לשלם לו הוצאותיו מדין גרמי, דהרי שנינו בב"ב (ל:) ההוא דאמר ליה לחבריה, מאי בעית בהאי ארעא, אמר ליה מפלניא זבינתה ואכלתיה שני חזקה. א"ל פלניא גזלנא הוא וממני גזלה, אמר ליה והא אית לי סהדי דאתאי ואימלכי בך, ואמרת לי זיל זבין, אמר ליה השני נוח לי, הראשון קשה הימנו. אמר רבא דינא קאמר ליה, וכן נפסק להלכה בשו"ע (ח"מ סי' קמ"ו ס"ז) שאם מביא עדים שהמוכר הוא גזלן, יכול להוציא הקרקע מהלוקח, אע"פ שהוא בעצמו יעצו לקנות את הקרקע, ובמזיד הכשילו. והקשה הזקן אהרן למה לא נחייבו לשלם מדין גרמי, שגרם הפסד ממון ללוקח בעצתו שיקנה את הקרקע, ותי' לפי השיטות שגרמי אינו חייב אלא בכוונתו להזיק, ולא היכי דכוונתו לטובת עצמו (עי' שו"ע ח"מ סי' ס"ו סכ"ג ושי"ד סקפ"ב, ופתחי חושן ה' נזיקין פ"ג הערה פ"ח), וא"כ בסוגי' בב"ב, כיון שהעצה לקנות הקרקע היתה לטובת עצמו של בעל הקרקע, כמו שהסביר שהשני נוח לו, א"א לחייבו משום גרמי, משא"כ בלך ואבוא אחריו שאין לו שום טובה מזה, שפיר נחשב כגרמי. ולפ"ז כיון שראובן קנה מכונת ניסור להנאת עצמו, ולא בכוונה להזיק להני תרי שותפים, שוב א"א לחייבו אפילו אם היה בזה היזק מדין גרמי.

ביאור המרדכי שאינו חייב משום גרמי א"כ הניזק היה מוכרח לעשות כעצת המזיק

המרדכי בב"ק (סי' קט"ז) הקשה על הסוגי' בב"ב הנ"ל, למה אינו חייב מדין גרמי, דהרי הלוקח הוציא ממון על פיו, ומאי שנא מהא דשנינו בב"ק (צ"ט:) המראה דינר לשולחני ונמצא רע חייב, ותי' דלא

מיקרי גרמי א"כ השואל הי' מוכרח לעשות כעצתו ולא הי' יכול להשמט, ובהכי מיירי הך סוגי דמראה דינר לשולחנו, דכיון שהשולחני אמר שהמטבע היא טובה, הי' מוכרח לקבלו בע"כ, משא"כ בהאי סוגי דב"ב שלא הי' מוכרח לעשות כעצתו לקנות את הקרקע, לכן אינו חייב משום גרמי (וע' בש"ך חו"מ סי' ש"ו סק"יב שהביא את דברי המרדכי בקצרה).

לפי הני תרי מהלכים בביאור הסוגי בב"ב, או שבעל השדה לא התכוון להזיק בעצתו, או שמי שקנה השדה הי' יכול להשתמט ולא לקנותה, כי בשו"ת זקן אהרן א"א לחייב את ראובן שיעץ להני שותפים לרכוש מכונה גדולה משום גרמי, דאנן סהדי שבעצתו להם לא התכוון להזיק, וגם הם לא היו מוכרחים לעשות כעצתו.

אבל לפ"ז בנד"ד ששמעון בעל הניקוי יבש אמר לראובן לקנות חליפה והוא ישלם 300 ש"ח, מצד אחד א"א לחייבו משום שלא היתה כוונתו להזיק, אבל מאידך גיסא אפשר ראובן הי' במצב שלא הי' יכול להשתמט, דהרי הי' צריך חליפה לשבת, ואם לא הי' מקבל הבטחה משמעון שישתתף בשלש מאות ש"ח, אפשר לא הי' קונה החליפה, או שמא נאמר, שבכל אופן הי' קונה החליפה דהרי לא היה לו מה ללבוש בשבת, וא"כ הבטחת שמעון להשתתף בשלש מאות ש"ח אינה נחשבת כגרמי.

האם יש מקום לחייב מי שהוציא מעות על פיו מדין ערב

והנה בשאלה של תביעת תשלום עבור המכונות לנסירת עצים, עדיין יש לדון דאפשר ראובן חייב לשלם להם מדין ערב (וכבר דנו באריכות בסיבת חיוב ערב, ד"א שחיובו הוא מדין מזיק, דהרי הוא גורם למלוח להוציא מעותיו ולהפסידם, והסביר המרכבת המשנה - ה' מלוח ולוח פכ"ה ה"ז - שערב בשעת מתן מעות נתחייב גם בלי קנין משום שנחשב כמזיק, דלא גרע מהמראה דינר לשולחני ואמר לו שהוא טוב ונמצא רע, דצריך לשלם לו מדין מזיק בגרמי, דהרי הלא הפסיד ע"י דיבורו, והכי מבואר גם בשו"ת אבני נזר אה"ע"ז סי' ת"ז. אבל באבן האזל - ה' מכירה פ"א ה"ט"ו - הקשה ע"ז, דחייב גרמי הוא רק במתכוון להזיק, וברי הזיקא, והרי בערב אינו ברי שהלוח לא ישלם, וע"ע בקה"י בקידושין סי' י"ב סק"ו שכתב דא"א לומר שחיוב ערב הוא מדין גרמי, דהרי בגמ' מבואר שבערב יש חסרון של אסמכתא, ואם חיובו הוא מדין מזיק, ולא מטעם התחייבות, מה שייך הכא חסרון של אסמכתא ע"ש), אבל בשו"ת זקן אהרן דחה טענה זו בכמה אנפין, ונ"מ טובא בנד"ד, דהרי התם ראובן לא התחייב שיתן להם מלאכת נסירת עצים מסויימים, ולא דבר קצוב, ולא לתקופה קצובה, וא"כ לא שייך ערבות בדבר שאינו קצוב לשיטת הרמב"ם, ואע"פ שהרבה חולקים על הרמב"ם, מ"מ א"א להוציא ממון מהמוחזק כשיכול לטעון קים לי כהרמב"ם (וע' ש"ך חו"מ סי' ס' סק"יב), ואפילו להחולקים על הרמב"ם, הרי איכא תרי ספיקות, אב"א ערב גופא אינו אלא אסמכתא, ואב"א דבר שאינו קצוב הוי אסמכתא, ובתרי אסמכתא כו"ע מודים דלא מהני קנין, ועוד שלא התחייב שם כמו ערב דלא אמר להם "הוציאו המעות ואני ערב", אלא שהם עשו ע"פ עצתו, ולכן כיון שא"א לסמוך על מה שהוא אמר בכדי לחייבו, דשמא לא יהי' לו עצים, ושמא לא יוכל לסחור יותר בעצים, ושמא לא ירצה לתת להם מלאכה רק לזמן מועט, דהרי לא התחייב לתקופה מסויימת, לכן פסק דא"א לחייבו מן הדין, ומ"מ ראוי שיתפשרו ביניהם.

סיכום לדינא

לפמש"כ בשו"ת זקן אהרן, בנד"ד א"א לחייב שמעון בעל הניקוי יבש מדין גרמי, דהרי לא גרם הפסד לראובן משום שלמעשה נשאר עם חליפה חדשה, וגם לא התכוון להזיק אלא אדרבה רצה לעזור לו ברכישת חליפה חדשה. עוד יש לציין שאם הזיק בגרמי בשוגג אין חיוב לשלם כמבואר בש"ך (חו"מ סי' שפ"ו סק"ו), דאמנם הרמב"ן ס"ל דחייב בכל גרמי, אפילו באונס, אבל היינו משום דס"ל דדינא דגרמי הוא כאדם המזיק, אבל הש"ך ס"ל דגרמי הוא קנס, וממילא פטור באונס ושוגג, ואע"ג דהמראה דינר לשולחני חייב אע"פ שהוא שוגג, שאני התם שהוא פושע שלא למד. ואמנם היה מקום לומר שאפשר הוא חייב לצאת ידי שמים, אבל בשו"ת המבי"ט (ח"ב סוסי" נ"ד) כ' שגרמי בשוגג פטור גם מלצאת ידי שמים כשלא נתכוון להזיק. עוד יש לצרף ספיקת המהרי"ל דיסקין בנד"ד, ומספק א"א להוציא ממון.